

УДК 347.78

DOI 10.32845/2663-5666.2022.4.8

КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ У СФЕРІ ЗЕМЛЕУСТРОЮ ЯК ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

Постановка проблеми. Конституція України захищає право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися результатами своєї інтелектуальної та творчої діяльності. Згідно з частиною 2 статті 54 Конституції, громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності [1]. В умовах розвитку, мінливості та прогресивності інформаційного суспільства і триваючих процесів діджиталізації використання різноманітних комп'ютерних програм, наголошує К. Зеров, набуває все більшого поширення в усіх сферах суспільного життя: як на рівні прикладних програм, так і на рівні програмної реалізації функціонування «інтернету речей». Незважаючи на те, що комп'ютерні програми за правовим режимом прирівнюються до літературних творів, їх авторсько-правова охорона та захист має динамічний характер: авторське право постійно вирішує нові виклики, що перед ним ставить технологічний розвиток людства [2, с. 11]. І одним з таких складних напрямів застосування цих технологій є сфера землеустрою та землепорядкування, оскільки є нагальна потреба у здійсненні та ефективному обліку та моніторингу такого незамінного ресурсу держави як земля, що є стабільною основою економіки та благополуччя населення.

В сільському господарстві основним засобом виробництва є земельні ресурси. Традиційно вітчизняними фахівцями аграрної галузі використовуються карти та плани землеустрою у паперовому вигляді. Одним з напрямів застосування сучасних інформаційно-аналітичних систем має стати підвищення якості управління просторовими об'єктами такими як земельні ділянки тощо. Для вирішення цього завдання використовують аграрні географічні інформаційні системи (ГІС), які надають якісно нові можливості для управління, інтеграції та інте-

лектуального аналізу просторової інформації в сільському господарстві, про що свідчить їх масове застосування в розвинутих країнах світу та на деяких аграрних вітчизняних підприємствах [3, с. 10]. Водночас практика реалізації та захисту авторського права на програмне забезпечення та комп'ютерні програми у сфері землеустрою виявляє недослідженість цієї сфери, недоліки правового врегулювання договірних відносин.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями правового регулювання реалізації та захисту авторського прав комп'ютерні програми у різних сферах, у тому числі у сфері землепорядкування та землеустрою займалися такі представники юридичної науки та практики як: Г. Андрощук, Л. Борян, Н. Волошина, К. Зеров, О. Любарець, А. Лященко, В. Нерубаський, С. Петренко, Р. Сосса, О. Стовб, Ж. Форосенко, А. Черін та інші. Незважаючи на це авторське право на комп'ютерні програми у сфері землеустрою залишається одним із малодосліджених питань як на законодавчому, так і правозастосовному рівнях.

Метою статті є дослідження змісту окремих положень авторського права на комп'ютерні програми у сфері землеустрою та реалізації їх на практиці в Україні, виявлення недоліків у цій сфері та з'ясування напрямів удосконалення чинного законодавства. Ефективний правовий захист авторських прав на комп'ютерні програми у сфері землепорядкування та землеустрою стимулюватиме вітчизняних розробників такого програмного забезпечення до підвищення рівня інформатизації та цифровізації цієї сфери, поширення свого продукту серед органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних та фізичних осіб, які здійснюють землепорядкування та землеустрій, а також землевласників та землекористувачів.

Основні результати дослідження. Згідно Закону України «Про землеустрій» землеустрій це сукупність соціально-економічних та еколо-

гічних заходів, спрямованих на регулювання земельних відносин та раціональну організацію території адміністративно-територіальних одиниць, суб'єктів господарювання, що здійснюються під впливом суспільно-виробничих відносин і розвитку продуктивних сил [4].

Г.І. Грещук вважає, що землеустрій необхідно розглядати як сталу категорію, як інструмент забезпечення ефективної організації земельних відносин з приводу використання землі для задоволення матеріальних потреб. При цьому землевпорядкування – категорія динамічна, яка характеризує зміни в земельних відносинах та демонструє підвищення ефективності розподілу, організації та використання земельних ресурсів [5, с. 27]. Наразі програмне забезпечення суб'єктів, що здійснюють землевпорядкування та землеустрій немає, перебуває у стані активного запровадження, що виявляє певні недоліки правового регулювання відносин у цій сфері.

Технічне забезпечення землеустрою базується на використанні засобів обчислювальної та інформаційної техніки, технічних засобів для виконання геодезичних та інших робіт, а технологічне забезпечення землеустрою базується на використанні сучасних інформаційних технологій і систем для збору, ведення, контролю, накопичення, зберігання, поновлення, пошуку, перетворення, переробки, відображення, видачі й передачі даних. Водночас основою інформаційного забезпечення землеустрою є автоматизовані системи, призначені для обробки даних земельно-кадастрових, топографо-геодезичних та інших зйомок і дистанційного зондування, ведення земельної статистики, прогнозування, планування, проектування, картографування, організаційного управління [4].

Ці системи тісно пов'язані із Державним земельним кадастром, яким відповідно до статті 193 Земельного кодексу України є єдина державна геоінформаційна система відомостей про землі, розташовані в межах кордонів України, їх цільове призначення, обмеження у їх використанні, а також дані про кількісну і якісну характеристику земель, їх оцінку, про розподіл земель між власниками і користувачами. Призначенням державного земельного кадастру згідно є забезпечення необхідною інформацією органів державної влади та органів місцевого самоврядування, заінтересованих підприємств, установ і організацій, а також громадян з метою регулювання земельних відносин, раціонального використання та охорони земель, визначення розміру плати за землю і цінності земель

у складі природних ресурсів, контролю за використанням і охороною земель, економічного та екологічного обґрунтування бізнес-планів та проектів землеустрою [6; 7; 8, с. 333-334]. Державним земельний кадастр та правові аспекти його функціонування досліджені не достатньо, особливої уваги потребує захист авторських прав на окремі програми, що розроблені для підвищення зручності його експлуатації.

В Україні функціонує значна кількість земельно-кадастрових і геоінформаційних систем (ГІС) різних рівнів із великою кількістю накопиченої інформації, зазначає Т.В. Мовчан, однак існує проблема оперативного та автоматизованого використання цієї інформації. Застосування ГІС-технологій пов'язано зі збирання, зберігання та приведення до єдиних стандартів і форматів цієї інформації. Основним завданням ГІС є функціонування в умовах об'єднання різноманітної та різноформатної інформації в процесі вирішення наукових і практичних завдань об'єднання кадастрових даних різних видів кадастру. Світові лідери з розробки ГІС-технологій такі фірми, як ESRI, Autodesk, MapInfo, Bentley, констатує Т.В. Мовчан, на протязі багатьох років вели дискусії і мали принципово різні підходи до вирішення широкого спектра завдань, що ставилися перед геоінформаційними системами. Програмні продукти цих фірм реалізовувались на різноманітних платформах (UNIX, Windows, DOS), намагаючись розробити більш ефективну концепцію при вирішенні будь-яких завдань, що стосуються просторової інформації. Це дозволило нині отримати потужні ГІС, з широкими можливостями при маніпулюванні великими обсягами даних [9, с. 131].

Кадастрові геопортали в сучасному інформаційному суспільстві розглядаються як ефективний засіб доступу громадян, усіх зацікавлених установ та організацій до кадастрових даних у мережі Інтернет і як важлива компонента втілення в життя концепції е-урядування, спрямованого на поліпшення якості надання послуг громадянам державними інституціями. Взірцем реалізації ідеї кадастрового геопорталу А.А. Лященко, Ж.В. Форосенко, А.Г. Черін називають проект EULIS – European Land Information Service (Європейський земельно-інформаційний сервіс), який в останні роки динамічно розвивається як єдина «точка доступу» до кадастрових систем країн Європейського Союзу. Одна з основних цілей цього проекту полягає в розширенні ринку нерухомості на основі надання транскордонних послуг доступу

до інформації про землю та іншу нерухомість при здійсненні операцій продажу/купівлі об'єктів власності або іпотечних операцій громадянами, фінансовими та юридичними установами різних країн [10]. Надійна, відкрита та доступна інформація про землю – одна з умов розвитку єдиного ринку та вільного руху в ЄС та Україні товарів, людей, послуг і капіталу.

Наприклад, в рамках проекту міждержавної технічної допомоги «Карти для сприяння належному управлінню землями в Україні» протягом 2019–2021 років виконувався проект «Створення основної державної топографічної карти» у ході якого Держгеокадастром, разом із підпорядкованими державними підприємствами, були організовані роботи зі створення (оновлення) цифрових топографічних карт масштабу 1: 50 000 для території України, із залученням топографічної служби Збройних Сил України, а також частково приватних картографічних компаній. Неформально проект отримав назву «норвезький проект», оскільки його донором виступала Картографічна служба Королівства Норвегія (Statens Karverk) з метою допомоги Україні у створенні бази геопросторових даних та сервісів, як частини Національної інфраструктури геопросторових даних. Для всебічної організації та контролю складного циклу картографічного виробництва була розроблена, у вигляді геопорталу, система моніторингу та супроводу проекту, зібрані необхідні вихідні дані для оновлення, було розроблено та узгоджено уніфіковані технології та технічні специфікації, прийнята єдина технологія з використанням програмного забезпечення ArcGIS у форматі бази геоданих ESRI File (GDB). Враховуючи значний обсяг робіт, за результатами проведення відкритих торгів, до виконання робіт з оновлення цифрових топографічних карт додатково були залучені комерційні підприємства, у тому числі ТОВ «ЕКОММ СО», яке протягом 2020–2021 років виконало роботи з оновлення 170 номенклатурних аркушів цифрових топографічних карт масштабу 1:50 000 [11].

Картографічні твори є самостійними об'єктами авторського права незалежно від способу їх виконання та носія цієї інформації, що зазначено у Цивільному кодексі України [12], Законі України «Про авторське право і суміжні права» [13], Законі України «Про топографо-геодезичну і картографічну діяльність» та Положенні про авторське право в картографії [14]. Водночас, Р.І. Сосса та О.І. Любарець наголошують, що ці нормативно-правові акти не дають можливо-

сті забезпечити повною мірою правову охорону та захист картографічних творів, що були створені до 1991 р. і створюються у наш час коштом державного бюджету, є основою всіх похідних чи залежних картографічних творів, та не регулюють введення зазначених творів у комерційний обіг [15]. Зберігається ця тенденція і при використанні картографічних творів для розробки програмного забезпечення для реалізації повноважень органи державної влади, Верховна Рада Автономної Республіки Крим, Рада міністрів Автономної Республіки Крим та органи місцевого самоврядування у сфері землеустрою, при користуванні відповідними комп'ютерними програмами юридичними та фізичними особами, які здійснюють землеустрій, а також землевласниками та землекористувачами.

Потреби цих суб'єктів у здійсненні робіт із землевпорядкування та землеустрою реалізуються спеціально створеними комп'ютерними програмами та програмним забезпеченням. Вчені звертають увагу на необхідність відокремлення понять «комп'ютерна програма» та «програмне забезпечення». Так, на думку Г.О. Андрощука та С.А. Петренка, «програмне забезпечення складається з таких складових: 1) алгоритми, які є ідеями, принципами вирішення конкретної задачі та на основі яких можна скласти програми, що призначені для реалізації на комп'ютері; 2) програми, введені в пам'ять комп'ютера чи здійснювані в комп'ютері; 3) підготовчі матеріали й бази даних, записувані (реалізовані) в комп'ютерній пам'яті та 4) програми у вигляді текстів із послідовності команд, записаних на мові програмування» [16, с. 45–46]. Саме останні і є об'єктами авторського права які, на думку цього вченого, прийнято охороняти як літературні твори у значенні Бернської конвенції про охорону літературних та художніх творів [17].

Комп'ютерна програма відповідно до положень ст. 1 Закону України від 1 грудня 2022 року № 2811-IX «Про авторське право і суміжні права» визначена як набір інструкцій у вигляді слів, цифр, кодів, схем, символів чи в будь-якому іншому вигляді, виражених у формі, придатній для зчитування комп'ютером (настільним комп'ютером, ноутбуком, смартфоном, ігровою приставкою, смарт-телевізором тощо), які приводять його у дію для досягнення певної мети або результату, зокрема операційна система, прикладна програма, виражені у вихідному або об'єктному кодах [13]. Умовами охороноздатності комп'ютерної програми як і будь-якого ін-

шого об'єкта авторського права, є дві: об'єктивна форма вираження та оригінальність (через призму творчої праці автора). Наявність об'єктивної форми вираження комп'ютерної програми не викликає сумнівів: для того щоб бути придатною для зчитування комп'ютером і приводити його у дію для досягнення певної мети або результату, комп'ютерна програма у XXI ст. має бути виражена, як правило, у електронній формі. Критерій оригінальності комп'ютерної програми, урахувавши відносно нещодавню появу такого об'єкта авторського права, необхідно розглядати в історично-еволюційному аспекті, наголошує К.Зеров [2, с. 5].

Після прийняття Директиви ЄС від 14 травня 1991 року № 91/250/ЄЕС «Про правову охорону комп'ютерних програм» та Директиви 2009/24/ЄС від 23 квітня 2009 року, на території ЄС були гармонізовані юридичні вимоги щодо охороноздатності комп'ютерних програм: «комп'ютерна програма підлягає правовій охороні, якщо вона оригінальна в тому сенсі, що є продуктом інтелектуальної творчості автора і ніякі інші критерії (зокрема ніякі тести, що стосуються якості або естетики програми) не повинні застосовуватися для визнання наявності права на охорону» [18]. Такий же підхід відображений у статті 180 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, яка є частиною законодавства України і встановлює нові стандарти захисту прав інтелектуальної власності [19]. Додатково слід зауважити, що в Україні на рівні судової практики діє презумпція оригінальності: доки не доведено інше, результат інтелектуальної діяльності вважається створеним творчою працею [20].

Таким чином, охороні авторським правом підлягають навіть комп'ютерні програми з мінімальним рівнем оригінальності: достатньо задекларувати, що комп'ютерна програма створена творчою працею, а обов'язок доводити відсутність оригінальності покладається на іншу сторону потенційного спору. Авторсько-правова охорона поширюється на комп'ютерні програми незалежно від способу чи форми їх вираження (у тому числі вбудовані в апаратне забезпечення) [16, с. 18]. Водночас об'єктивні форми вираження комп'ютерної програми є обмеженими. Відповідно до ч. 1 статті 10 Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності комп'ютерні програми охороняються у вихідному або об'єктному коді [21].

Для реалізації зазначених міжнародних документів у ст. 20 Закону України «Про авторське право і суміжні права» від 1 грудня 2022 року № 2811-IX закріплено положення, що охорона комп'ютерної програми поширюється на комп'ютерні програми, виражені у вихідному або об'єктному кодах, якщо вони є оригінальними. Охорона надається формі вираження комп'ютерної програми. Водночас, графічний інтерфейс користувача, набір виконуваних функцій, формат файлів даних, які використовуються у комп'ютерній програмі для експлуатації її функцій, не є формами вираження комп'ютерної програми, а ідеї та принципи, на яких ґрунтується будь-який елемент комп'ютерної програми, зокрема ті, на яких ґрунтується її інтерфейс, логічні схеми, алгоритми та мови програмування, не охороняються авторським правом [13]. Для тих елементів програмного забезпечення, що не охороняються авторським правом застосовуються інші способи захисту.

На сьогоднішні в Україні існує чотири реальні варіанти законно захистити окремі структурні елементи програмного забезпечення від неправомірного використання, вважають Н.П. Волошина та В.В. Нерубаський: 1. Охорона вихідного коду програми авторським правом. При цьому використовуються положення закону України «Про авторське право та суміжні права», в якому ПЗ охороняється як літературний твір через схожість їх подання у вигляді символів, літер, цифр. 2. Охорона алгоритмів, що використовуються в програмі, як способи вирішення конкретних завдань – патентування. 3. Назва програми охороняється відповідно до законодавства про авторське право – окрема реєстрація. Захист авторським правом передбачає захист лише коду, а функції програмного забезпечення залишаються незахищеними. Для захисту функцій/алгоритмів можна скористатися патентуванням, при цьому об'єктом патентування стає пристрій чи спосіб. 4. Охорона інтерфейсу користувача через механізм правового захисту на промисловий зразок [22, с. 39].

Механізм захисту комп'ютерної програми за допомогою авторського права вже давно потребує перегляду та переоцінки, зауважує О. Стовб, оскільки на сьогоднішній день програмне забезпечення можна придбати онлайн або завантажити ліцензійні програми через онлайн-магазини чи користуватися ними за підпискою. Ця ситуація ускладнює захист комп'ютерних програм за допомогою авторських прав, оскільки його механізми не відповідають реальним ви-

кликам та потребам ринку [23]. Проте на сьогодні основною поширеною практикою захисту комп'ютерних програм у сфері землеустрою є використання інструментів саме авторського права.

Відповідно до ст. 420, 433 Цивільного кодексу України, п. 16 ст. 6 Закону України «Про авторське право і суміжні права» комп'ютерні програми є об'єктом авторського права [12; 13]. Статтею 426 Цивільного кодексу України передбачено, що використання об'єкта права інтелектуальної власності іншою особою здійснюється з дозволу особи, яка має виключне право дозволяти використання об'єкта права інтелектуальної власності. Умови надання дозволу (видачі ліцензії) на використання об'єкта права інтелектуальної власності можуть бути визначені ліцензійним договором, який укладається з додержанням вимог цього Кодексу та іншого закону. Також Цивільний Кодекс України (ст. 431) визначає наслідки порушення права інтелектуальної власності, в т. ч. невизнання цього права чи посягання на нього, що тягне за собою відповідальність, встановлену цим Кодексом. Також ст. 443 Цивільного кодексу України передбачено, що використання твору здійснюється лише за згодою автора (крім випадків, передбачених законом). Виходячи з вищезазначеного слід вважати комп'ютерні програми, що використовуються для землеустрою інтелектуальною власністю їх розробників і при їх використанні слід керуватись положеннями Цивільного кодексу України та Закону України «Про авторське право і суміжні права» [12; 13; 24].

Згідно Закону України «Про авторське право і суміжні права» суб'єкт авторського права має право використовувати твір будь-яким способом (способами), а також виключне право дозволяти або забороняти використання твору іншими особами (ст. 12). Згідно ст. 48 цього закону розпоряджання майновими правами на об'єкти авторського права або об'єкти суміжних прав може здійснюватися на підставі: 1) трудового договору (контракту) – в частині умов щодо розподілу майнових прав на службовий твір або службове виконання, службову фонограму, службову відеограму; 2) договору про створення за замовленням і використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав; 3) договору про передання (відчуження) майнових прав на об'єкт авторського права або об'єкт суміжних прав; 4) ліцензійного договору на використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав; 5) публічної ліцензії

на використання об'єкта авторського права або об'єкта суміжних прав; 6) іншого правочину щодо розпоряджання майновими правами на об'єкт авторського права або об'єкт суміжних прав [25].

Авторське право на комп'ютерну програму, наголошує К. Зеров, виникає внаслідок її створення – з того моменту, коли така програма втілюється в конкретну об'єктивну форму існування. Водночас, оскільки авторське право охороняє як завершені, так і незавершені твори, а відповідно до статті 9 Закону України «Про авторське право і суміжні права» частина твору, яка може використовуватися самостійно, розглядається як твір, момент виникнення авторського права може настати ще до завершення роботи над комп'ютерною програмою в цілому: наприклад, з моменту створення окремої частини (модуля) комп'ютерної програми, яка може бути використана самостійно. При цьому для виникнення і здійснення авторського права не вимагається реєстрація чи депонування твору [2, с. 6]. Це чітко прослідковується при укладенні авторських (ліцензійних) договорів про передачу невиключного права на використання твору у сфері землеупорядкування та пов'язаних із нею.

Наприклад, 16.12.2021 р. Виконавчий комітет Луцької міської ради уклав на суму 250000 грн договір поставки програмного забезпечення № ПЗС-21091 про купівля, передачу та впровадження приватним підприємством «СОФТПРО+» послугу з розробки підсистеми «Службовий кабінет постачальника геопросторових даних» програмного комплексу «SOFTPRO: Містобудівний кадастр» за свідоцтвом України про реєстрацію авторського права на твір №60072 від 08.06.2015 р. [26]. Через масштабність даних, що необхідні для здійснення землевпорядної діяльності, раціонального використання земель, містобудівного планування комп'ютерні програмні розробки на сьогоднішній день постійно удосконалюються, модернізуються та розширюється кількість їх модулів. Це також обумовлено багаточільовим призначенням Земельного реєстру, та його базовістю по відношенню до інших реєстрів, наприклад таких як лісовий кадастр та містобудівний кадастр тощо.

У договорі поставки програмного забезпечення № ПЗС-21090 від 16.12.2021 укладеному між Приватним підприємством «СОФТПРО+» (постачальник) в особі директора Черіна А.Г. та виконавчим комітетом Луцької міської ради

(покупець) предметом було зобов'язання постачальника передати та впровадити покупцю послуги з розробки підсистеми «Земельний кадастр» програмного комплексу «SOFTPRO: Містобудівний кадастр» за свідоцтвом України про реєстрацію авторського права на твір №60072 від 08.06.2015 р. шляхом передачі покупцю накопичувального пристрою, компакт диску, що містить програмне забезпечення, а покупець зобов'язується прийняти та оплатити 275 000 грн. За цим договором покупцю надається право користуватись цим програмним забезпеченням без права передачі самого програмного забезпечення або повноважень на його користування третім особам. Строк дії програмного забезпечення 49 років [26].

Комп'ютерні програми у сфері землевпорядкування тісно пов'язані з програмним забезпеченням місто упорядкування. І практика їх використання органами місцевого самоврядування свідчить про це. Наприклад, 17.10.2018 між виконавчим комітетом Луцької міської ради та Приватним Підприємством «СОФТПРО+» було укладено договір на постачання програмного забезпечення: комп'ютерна програма «SoftPro: Містобудівний кадастр» (UA-2018-10-17-001619-a), 16.02.2021 було укладено договір на Пакет оновлення програмного забезпечення (геопорталу Луцької міської ради <https://geo.lutskrada.gov.ua/>) створеного на базі програмного комплексу SOFTPRO «Містобудівний кадастр» (UA-2021-02-16-002329-b) та 28.09.2021 було укладено договір на послуги з обслуговування та адміністрування (Консультативно-технічна підтримка підсистем) програмного комплексу «SoftPro: Містобудівний кадастр» (UA-2021-09-28-004558-b). У 2021 році виникла потреба в розширенні програмного комплексу, а саме закупівлі підсистеми «Земельний кадастр» програмного комплексу «SoftPro: Містобудівний кадастр».

Відповідно до інформації та документів, наданих ПП «СОФТПРО+» – Комп'ютерна програма «SoftPro: Містобудівний кадастр» є об'єктом права інтелектуальної власності, автором, якої є Черін Андрій Геннадійович (свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 60072 від 08.06.2015 р.), а ПП «СОФТПРО+» є постачальником послуг цього програмного забезпечення на підставі авторського (ліцензійного) договору № 2 від 01 травня 2018 р. з її автором. Відповідно до ст. 420, 433 Цивільного кодексу України, п. 3 ст. 8 Закону України «Про авторське право

і суміжні права» комп'ютерні програми є об'єктом права інтелектуальної власності – об'єктом авторського права (твором) у галузі науки. Комп'ютерна програма «SoftPro: Містобудівний кадастр» є інтелектуальною власністю його розробника і при виборі виконавця слід керуватись положеннями Цивільного кодексу України та Закону України «Про авторське право і суміжні права». Тож в даному випадку Виконавчий комітет Луцької міської ради має право здійснити переговорну процедуру закупівлі згідно четвертого абзацу пункту 2 частини 2 статті 40 Закону України «Про публічні закупівлі» з посиленням на статті 433, 435, 439, 440, 441, 443 Цивільного кодексу України та статті 7, 8, 11, 15, Закону України «Про авторське право і суміжні права» [24]. Наведений приклад демонструє практику реалізації та захисту авторських прав на комп'ютерну програму та програмне забезпечення у сфері землевпорядкування та земельного реєстру.

Чинне законодавство з інтелектуальної власності та законодавство з топографо-геодезичної, картографічної діяльності не передбачає визнання держави суб'єктом авторського права на картографічні твори, наголошують Р.І. Сосса та О.І. Любарець, та, відповідно, не забезпечує охорону прав держави. Фахівці наголошують, що практично не розроблена методика комерціалізації інтелектуальної власності, створеної із залученням державного бюджету, тому держава несе значні економічні збитки [15]. Практика застосування комп'ютерних програм у сфері землеустрою свідчить, що через такі правові недоліки виникають спори між суб'єктами господарювання та органами публічної влади. Наприклад як у справі у справі № 924/717/16 від 12.03.2018, в якій апеляційна скарга розглядалась Рівненським апеляційним господарським судом за зверненням представника фірми «Земінвест» на рішення господарського суду Хмельницької області від «28» вересня 2017 р. у справі №924/717/16 за позовом представника фірми «Земінвест» до Фізичної особи – підприємця за участю третьої особи, яка не заявляє самостійних вимог на предмет спору на стороні відповідача – Відділу Держгеокадастру у Краси́лівському районі Хмельницької області про стягнення матеріальної компенсації за порушення прав авторства у розмірі 313600,00 грн [27]. При цьому відсутність чіткого правового регулювання захисту авторського права на комп'ютерні програми поєднується із проблемами правового захисту картографічних творів,

а чинне законодавство не дає змоги вирішити їх однозначно у судовому порядку. Це призводить до строкатості судової практики у цій сфері.

Висновки. З урахуванням зазначеного слід підтримати позицію Г.І. Грещука, що інформація для успішного управління територіями формується, накопичується та узагальнюється в державних кадастрах, на основі цієї інформації розробляються та плануються заходи з землеустрою. Достовірність та наукове обґрунтування такої інформації – запорука ефективного розвитку землевпорядкування та земельних відносин взагалі [5, с. 27]. Водночас, як наголошує О. Стовб, головним недоліком охорони авторським правом комп'ютерних програм в Україні, є те, що така охорона не поширюється на основну суть, ядро, основу комп'ютерної програми: ідеї, процеси, методи діяльності або математичні концепції як такі, логіку їх роботи, алгоритми і мови програмування. Тобто, авторським правом захищається текст (код) програми, проте не ті функції, які вона виконує. У зв'язку із цим фахівці рекомендують використовувати поєднання можливостей авторського та патентного права при захисті комп'ютерних програм як взагалі, так і у сфері землеустрою [23]. Є нагальна потреба на законодавчому рівні визначити алгоритм захисту комп'ютерних програм у сфері землеустрою, землевпорядкування, сільського господарства на основі комплексного використання положень авторського права, наприклад найменування цієї програми як торговельну марку, та патентного права для алгоритму роботи комп'ютерної програми. На законодавчому рівні також необхідно врегулювати питання визнання держави суб'єктом авторського права на картографічні твори та комп'ютерні програми, розроблені з їх використанням, врегулювати питання комерціалізації інтелектуальної власності у сфері землевпорядкування, створеної із залученням державного бюджету. Це забезпечить прозорі правила взаємодії держави, розробників такого програмного забезпечення та споживачів цих комп'ютерних програм.

Звичайно, повноцінна автоматизація та використання сучасних інформаційних технологій у сфері землевпорядкування вимагають значних витрат на їх розробку та впровадження. Досягнення у сфері комп'ютерних технологій не вдається повноцінно використати багатьма суб'єктами господарювання також через недостатню їх поінформованість про таке програмне забезпечення та недосконалість чинного законодавства. Інформаційні технології в аграрній сфері

тільки почали освоюватись в Україні. На наш погляд, це обумовлює необхідність прийняття на загальнодержавному рівні стратегії інформатизації землеустрою в Україні, яка б передбачала розробку та внесення змін до чинного законодавства з удосконалення правового захисту права інтелектуальної власності на комп'ютерні програми у цій сфері, поступове запровадження їх у діяльність суб'єктів господарювання та способи комерціалізації комп'ютерних програм у сфері землевпорядкування, створених із залученням державного бюджету.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. ст. 141
2. Зеров К. Захист авторського права на комп'ютерні програми. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. № 6/2020. С. 5-14.
3. Борян Л.О. Комп'ютери та комп'ютерні технології. Курс лекцій. Миколаївський Національний аграрний університет. Миколаїв. 2019. 139 с. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/5470/1/Komp%27yutery%60%20ta%20komp%27yuterni%20tehnologiyi.pdf>
4. Про землеустрій. Закон України «Про землеустрій» від 22 травня 2003 року № 858-IV. 22 травня 2003 року № 858-IV. *Голос України* від 08.07.2003. № 124
5. Грещук Г.І. Сутність землеустрою та землевпорядкування: концептуальний підхід. *Агросвіт*. № 23, 2016. С. 24-27.
6. Земельний кодекс України: Закон України від 25.10.2001 р. № 2768-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 3-4. Стаття 27.
7. Про Державний земельний кадастр: Закон України від 07.07.2011 р. № 3613-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 8. Стор. 348. Стаття 61.
8. Блінова Г.О. Адміністративно-правові засади інформаційного забезпечення органів публічної адміністрації в Україні: актуальні питання теорії та практики: дис.... докт. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя, 2019. 570 с.
9. Галузеві кадастри: навч. посіб. / колектив авторів за ред. Т.В. Мовчан. Одеса: ОДАУ, 2019. 188 с.
10. Лященко А. А., Форосенко Ж. В., Черін А. Г. Сервіс-орієнтована архітектура кадастрових геоінформаційних систем та кадастрових геопорталів. *Вісник геодезії та картографії*. 2011. № 1. С. 35-43. URL: <https://softpro.ua/servis-orientovana-arhitektura-kadastrovih-geoinformacinih-sistem-ta-kadastrovih-geoportaliiv>
11. Створення топографічних карт масштабу 1:10 000. Ecomm Co. URL: <https://ecomm.in.ua/uk/implemented-projects/stvorennya-topohrafichnykh-kart-masshtabu-110-000>
12. Цивільний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №№ 40-44, 356 с.
13. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 1 грудня 2022 року. № 2811-IX. *Голос України* від 31.12.2022. № 267

14. Про затвердження Положення про авторське право в картографії: Наказ Головного Головного управління геодезії, картографії та кадастру при Кабінеті Міністрів України та Державного агентства України з авторських і суміжних прав при Кабінеті Міністрів України від 26 серпня 1997 р. N 85/41. *Офіційний вісник України* від 11.10.1997. 1997 р. № 39. стор. 299. код акта 4042/1997. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0422-97#Text>

15. Сосса Р.І., Любарець О.І. Правова охорона картографічних творів в Україні: аналіз законодавства. URL: https://goik.univer.kharkov.ua/wp-content/files/issue_7/7_43.pdf

16. Андрощук Г.О., Петренко С.А. Правова охорона програмного забезпечення (комп'ютерних програм і баз даних). Київ : НДІ ІВ НАПрНУ, 2013. 300 с.

17. Бернська конвенція про охорону літературних і художніх творів. Паризький Акт від 24 липня 1971 року змінений 2 жовтня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_051.

18. Directive 2009/24/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2009 on the legal protection of computer programs (Codified version).

19. Association Agreement between the European Union and its Member States, of the one part, and Ukraine, of the other part URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=OJ:L:2014:161:FULL&from=EN>

20. Про деякі питання практики вирішення спорів, пов'язаних із захистом прав інтелектуальної власності : постанова Пленуму Вищого господарського суду

України № 12 від 17.10.2012. URL: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/v0012600-12/print1446498314299733>

21. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/981>.

22. Волошина Н.П., Нерубаский В.В. Защита авторских прав на прикладное программное обеспечение комплектующих изделий авиационной техники и программно-технических комплексов. *Авиационно-космическая техника и технология*. 2016, № 7 (134). С. 38-42

23. Стовб О. Комп'ютерні програми та їх реєстрація : бути чи не бути? URL: https://biz.ligazakon.net/analitics/195871_kompyutern-programi-ta-kh-restrats-buti-chi-ne-buti

24. Prozorro. Послуги з розробки підсистеми «Земельний кадастр». URL: <https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2021-12-03-006117-a>

25. Зразки договорів у сфері авторського права і суміжних прав. URL : <https://me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=b0200e25-efe4-4e97-97d6-1311db749de3&title=ZrazkiPrimirnikhDogovorivUSferiAvtorSkogoPravaISumizhnikhPrav>

26. Послуги з розробки підсистеми «Службовий кабінет постачальника геопросторових даних». URL: <https://prozorro.gov.ua/tender/UA-2021-12-03-011571-c>

27. Постанова Рівненського апеляційного господарського суду у справі № 924/717/16 від 12.03.2018. URL: <https://youcontrol.com.ua/ru/catalog/court-document/72763091/>

Потіп М.М. КОМП'ЮТЕРНІ ПРОГРАМИ У СФЕРІ ЗЕМЛЕУСТРОЮ ЯК ОБ'ЄКТИ АВТОРСЬКОГО ПРАВА

У статті здійснюється аналіз забезпечення та реалізації авторського права на комп'ютерні програми у сфері землевпорядкування та землеустрою в Україні. З'ясовується, що ефективний правовий захист авторських прав на комп'ютерні програми у сфері землеустрою стимулюватиме вітчизняних розробників такого програмного забезпечення до підвищення рівня поширення свого продукту серед органів державної влади, органів місцевого самоврядування, юридичних та фізичних осіб, які здійснюють землевпорядкування та землеустрій, а також землевласників та землекористувачів. Виявлено, що в Україні функціонує значна кількість земельно-кадастрових і геоінформаційних систем різних рівнів із великою кількістю накопиченої інформації, проте існує проблема правового регулювання суспільних відносин щодо використання цієї інформації. Встановлено, що згідно чинного законодавства держава не визнається суб'єктом авторського права на картографічні твори, в тому числі використані при розробці комп'ютерні програм у сфері землевпорядкування, що призводить до відсутності комерціалізації інтелектуальної власності, створеної із залученням державного бюджету та ненадходження до держави значних коштів. У сфері реалізації авторського права на комп'ютерні програми у сфері землеустрою головним недоліком є не охоплення ним основи комп'ютерної програми – ідеї, процесів, математичних концепцій, алгоритмів і мови програмування. Одним із шляхів виходу із цієї ситуації є поєднання можливостей авторського та патентного права при захисті комп'ютерних програм у сфері землеустрою. Запропоновано прийняття на загальнодержавному рівні стратегії інформатизації землеустрою в Україні, яка б передбачала розробку та внесення змін до чинного законодавства з удосконалення правового захисту права інтелектуальної власності на комп'ютерні програми у цій сфері, поступове запровадження їх у діяльність суб'єктів господарювання та способи комерціалізації комп'ютерних програм у сфері землевпорядкування, створених із залученням державного бюджету.

Ключові слова: авторське право, комп'ютерна програма, землеустрій, землевпорядкування, правове регулювання.

Potip M.M. COMPUTER PROGRAMS IN THE FIELD OF LAND AS OBJECTS OF COPYRIGHT

The article analyzes the provision and implementation of copyright for computer programs in the field of land management and land management in Ukraine. It turns out that effective legal protection of copyrights for computer programs in the field of land management will stimulate domestic developers of such software to increase the level of distribution of their product among state authorities, local self-government bodies, legal entities and

individuals who carry out land management and land management, as well as landowners and land users. It was found that a significant number of land cadastral and geo-information systems of various levels with a large amount of accumulated information are functioning in Ukraine, but there is a problem of legal regulation of public relations regarding the use of this information. It was established that according to the current legislation, the state is not recognized as the subject of copyright for cartographic works, including computer programs used in the development of land management, which leads to the absence of commercialization of intellectual property created with the involvement of the state budget and the non-receipt of significant revenues to the state funds. In the field of copyright implementation of computer programs in the field of land management, the main drawback is that it does not cover the basis of the computer program, that is, ideas, processes, mathematical concepts, algorithms and programming languages. One of the ways out of this situation is to combine the possibilities of copyright and patent law in the protection of computer programs in the field of land management. An urgent need has been identified at the legislative level to define an algorithm for the protection of computer programs in the field of land management, land management, and agriculture based on the comprehensive use of the copyright provisions of the name of this program as a trademark, and the patent right for the algorithm of the computer program. At the legislative level, it is proposed to regulate the issue of recognizing the state as the subject of copyright for cartographic works and computer programs developed using them, to regulate the issue of commercialization of intellectual property in the field of land management created with the involvement of the state budget, which will ensure transparent rules of interaction between the state and developers such software and consumers of such computer programs. It is proposed to adopt at the national level a strategy for the informatization of land management in Ukraine, which would provide for the development and introduction of changes to the current legislation to improve the legal protection of intellectual property rights for computer programs in this area, their gradual introduction into the activities of business entities and ways of commercializing computers computer programs in the field of land management, created with the involvement of the state budget.

Key words: copyright, computer program, land management, legal regulation.